ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 2,2

Termiz – 2026

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 20.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz
Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, filologiya fanlari doktori, dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, filologiya fanlari doktori, dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 20.06.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать. Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail: philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт: https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, доктор наук, доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, доктор наук, доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 20.06.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

ШАКЕНОВА МАЙГУЛЬ ТУЛЕГЕНОВНА
Прецедентные имена как маркеры культурной памяти в современных медиа Казахстана 7

КОДИРОВА МУКАДДАС ТОГАЕВНА
Синергетическая трансформация узбекского и английского бизнес-дискурса 11

BAYNAZAROV ZOKIR
«Chig'atoy gurungi» va uning o'zbek tilshunosligi tarixidagi o'rni 16

XOLNAZAROV UMID ERKINOVICH
Disleksiya neyrolingvistik muammo sifatida 22

RAHMATOVA GAVHAR OMONOVNA
«Devoni lug'ati-t-turk» asaridagi jangnoma she'rlar va ularning semantikasi 28

RAHIMOV USMONJON ERGASHEVICH
Pragmalingvistika va unga bog'liq hodisalarni antroposentrik nazariya asosida tadqiq etish 33

ABDULLAJONOVA MADINA TO'LANBOY QIZI
Disgrafiyaga xos xatolarning yoshga bog'liq dinamikasi 39

КАЛДЫГОЗОВА С.Е.
Термины-эпонимы в психологических блог-дискурсах 46

ASADOV ALISHER BAHODIROVICH
Preventiv nutqiy aktlarning lingvopragmatik va sotsiopragmatik jihatlari 39

ERIMMATOVA ZUXRA AZIMBOYEVNA
Qo'lyozmalarda kotiblarning (nusxa ko'chiruvchilarning) eng muhim amallari 54

ELOVA DILRABO QUDRATILLAYEVNA
Normativ matn talqinida sintaktik qamrovning o'rni 60

NORMO'MINOV SHERZOD TO'YCHIYEVICH
O'zbek shevalarida leksik tanlovning yosh omili: avlodlararo qatlamlanish 65

SAMINOV ABDUMALIK INOMJONOVICH
Oksyumoronning sintaktik-stilistik va lingvopoetik xususiyatlari (Shavkat Rahmon she'riyati misolida) 68

FAYZIYEVA AZIZA ANVAROVNA
Axloqiy-hissiy konseptlar: sof hissiy va sof axloqiy konseptlardan farqlanish mezonlari 72

ABDULLAYEV DAVRONBEK DILMUROD O'G'LI
«Maoniy an-nahv» kitobida «na'ti maqtu'» (uzilgan sifat) hodisasi 76

BABAXANOVA DILAROM AXMATXANOVNA
Ona tili boyligi – madaniy nutqni shakllantiruvchi vosita 79

ИСЛОМОВА ДИЛНОЗА УЙГУН КИЗИ
Понятие и функции социальной рекламы в обществе 82

ASATULLOYEVA MUHAYYO ALISHER QIZI
Til birliklarining pragmalingvistik xususiyatlari: informema va pragmema oppozitsiyasida frazeologik birliklarning o'rni 86

МУНДАРИЖА

MURODULLAYEVA SARVINOZ YORQIN QIZI
Xudoyberdi To‘xtaboyev hikoyalarida milliy-madaniy birliklar tarjimasi:
milliy koloritni saqlash strategiyalari 90

O‘ROQOVA MUBORAK
Sud-tibbiy ekspertiza matnlarining diskursiv xususiyatlari 94

TURSINBAYEVA SHAXLOXON ALIMBAYEVNA
Badiiy matnda sharqona muloqot etiketi va nutqiy strategiyalar 97

XALIQULOVA MUSHARRAF EGAMNAZAR QIZI
Ijtimoiy reklama diskursida til, ma’no va madaniyat munosabati 102

ABDUMUMINOVA DILNOZA XOMIT QIZI
Ingliz tilida holat fe’llarining metaforik kengayishi 105

TURAEVA ORASTA
Ways of expressing irony in the heroic dramas of John Dryden 109

ADABIYOTSHUNOSLIK

RAHMATOVA GAVHAR OMONOVNA,
SOTVOLDIYEV SIROJIDDIN MAXAMMADDIN O‘G‘LI
«Devonu lug‘ati-t-turk» asaridagi she‘riy uzindilar badiiyati 116

RAIMOVA SAYYORA ZAITOVNA
Intertekstual birliklarning poetik vazifasi 123

TASHPULATOV MUXRIDDIN RAXMATULLA O‘G‘LI
Jadid dramaturgiyasining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari 127

FAYZULLAYEVA NIGINA SUR’AT QIZI
Badiiy tafakkurda jinoyat va psixologiya o‘zaro aloqadorligining estetik talqini 132

БУРАНОВА ЖАМИЛА АЛИЕВНА
Влияние мифологических мотивов создания и разрушения на сюжет романа 135

МУҲАММАД АБДУЛЛАЕВ
Убайдий ижодида салафлари ижоди таъсири 139

RAMAZON ABDULLAEV
Muizziy qasidalarda lirik mazmun va badiiy mahorat 142

TA’LIM

XALILOVA MUYASSARXON TOLIPOVNA
Bog‘lanishli matn yaratish malakasini rivojlantiruvchi zamonaviy metodlar 145

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 5
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

MUIZZIY QASIDALARDA LIRIK MAZMUN VA BADIIY MAHORAT

Ramazon Abdullaev
Termiz davlat universiteti tojik filologiyasiva sharq tillari kafedrasi dotsenti
abdullaevr@tersu.uz

Muizziy she'rlaridagi obrazlar asosan an'anaviydir. Uning she'rlarida biz X va XI asrning birinchi yarmida ishlatilgan qiyos, tashbeh, tavsif va istioralarni ko'ramiz. Biroq shu bilan birga shoir ijodida yangi, toza obrazlar, badiiy topilmalar hamda mazmunli qiyos va iboralar ham kam emas. Hatto an'anaviydek tuyulgan obrazlar ham Muizziy she'rlarida yangi uslubda, shoirona tasavvur va chuqur ma'no bilan qo'llanilib, boshqa mazmun va ma'nolarning yaratilishiga xizmat qilgan. Bu obrazlar, Yan Ripkaning ta'kidlashicha, "o'zining ravshanligi, aniqligi va juda ta'sirchan uslubi bilan ajralib turadi"[1].

Ayniqsa Muizziy realistik va xalqona obrazlarni, tabiat hamda xalqning estetik va ijtimoiy hayoti bilan bog'liq nozik badiiy topilmalarni ishlatishga alohida e'tibor bergan. Shu jihatdan uning she'rlaridagi bunday obrazlar jozibali va ta'sirlidir:

Man g'ulomi on xati mushkin, ki go'y mo'rcha,
Poi mushkolud bar bargi guli nasrin nihod.[2]

(Mazmuni: Men o'sha mushkin rangdagi xatning quliman – go'yoki mo'rcha mushk suvlangan oyog'ini nasrin gulining bargi ustiga qo'ygandek.)

Qiyos etish – mushkin xatni mo'rchaga o'xshatish – jozibali obraz bo'lib, realistik asosga ega:

Makun ba sarvu mah on dilfirebro tashbeh,
Ki o' judost ba xubiyu sarvu moh judo.[3]

Ya'ni, shoir mahbubani sarv yoki oyga qiyos etma, chunki u go'zallikda ulardan ham farqli va yuksak, deydi. Muizziy bu yerda voqeiy (real) xandonlabi mahbuba – inson bilan jonsiz va ruhsiz manzaraviy qiyoslar o'rtasida farq qo'yadi. U mahbubaning go'zalligi va nozu nazokatini tabiiy holda tasvirlab, an'anaviy obrazlarni yangicha tarkibda xalqona va realistik mazmunda qayta yaratadi. Bu, o'z navbatida, poetik tasvirning xalqona va yangi qiyofada rivojlanishiga muhim hissa bo'ladi.

Shunday aniq qiyos va voqeiylik ifodasi arab va ajam (fors-tojik) adabiyotida mahbuba vasfidagi farqni ham ko'rsatib beradi:

Bar arab hast zi bahri tu aҷamro tafzil,
Ki aҷam vasfi tu guftastu arab vasfi talal[4].

Muizziyning bu muqoyosi ilmiy jihatdan ham haqiqatga mos keladi. Fors-tojik nazmining mahbuba vasfidagi betakrorligi va uning arab she'ri ustidan ustunligi ravshan dalildir. Arab she'riyatida eng yaxshi mavzular, odatda, qum sahrolari, dasht va manzaralar – talal vasfi bo'lgan.

Muizziyda esa tabiatning turli holatlari – bulutning harakati, uning to'planishi va yomg'ir yog'dirishi, rangi va kengligi – simob, kemalar, mushk to'dasi, qum uyumi, nilufar shoxi yoki kuling to'dasiga o'xshatilib tasvirlanadi. Bu qiyoslar nafaqat juda nozik va romantik husnga ega, balki haqiqiy hayotiy manzara sifatida ham yangraydi.

Biroq Muizziy qiyoslarda ba'zan mubolag'a (haddan ortiq ta'rif) usulini ham ishlatgan, osmoniy va ko'hna mifologik obrazlardan foydalanish unga begona emas. Buni quyidagi bayt yaqqol isbotlaydi:

Bingar tu bar on ro'yi duraxshanda chu Farqad,
Bingar tu bad-on orazi raxshanda chu Javzo[5].

(Mazmuni: Qara, u yoru durafshon yuzini – go'yo Farqad yulduzidek yorug'; yana u nurli chehraga boq – go'yoki Javzo (Egizak burji kabi charog'on.)

Osmon jismlarining (falak obyektlarining) qo'llanilishi ko'pincha tasavvur (taxayyul) bilan bog'liq bo'lib, bunday shukŷhli qiyoslar albatta o'ziga xos obyektga ega bo'lishi va obrazning salobati hamda tasviming kengligini oshirishga xizmat qilishi kerak.

Qadimgi yunon olimi Aristotel shunday degan edi: "Go'zallik buyuklik va tartibda namoyon bo'ladi; aks holda, eng kichik mavjudot ham go'zal bo'la olmaydi"[6].

Demak, mahbubaning buyukligi, nazokati va jozibador go'zalligi shunda ravshan namoyon bo'ladi va

[1] Рипка, Я. История персидской и таджикской литературы / Я, Рипка. – Москва: Прогресс, 1970. – 172 с.
[2] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон, -175 б.
[3] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон, -35 б.
[4] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон - 453 б.
[5] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон – 29 б.
[6] Аристотель. Об искусстве поэзии. Поэтика / Аристотель. – Москва: "Художественная литература", 1965. – 63 с.

ta'kidlanadiki, u yuqoridagi kabi shukŷhli obrazlar bilan qiyos etilgandagina o'z husnini to'liq namoyon qila oladi. Muizziyning san'ati ham aynan shunda – u bu ma'noni juda aniq va ta'sirli tarzda bayon eta olgan.

Quyidagi bayt ham shu fikrni isbotlaydi:

V-on Banotunna'sh chun taxti Faridun ro'zi razm,
V-on shabohangi duraxshon chun dirafshi Koviyon[1].

(Mazmuni: U – Banotunna'sh yulduzlari jang kuni Faridunning taxtidek, U – nurli shabohang yulduzi esa Koviyon bayrog'idek yorug' va shukŷhli.)

Banotunna'sh – Faridun taxti, Zuhra – Koviyon bayrog'i kabi obrazlar har jihatdan mutanosib bo'lib, hajman va ma'nan bir-biriga muvofiqdir. Firdavsiy dostonidagi buyuk isyonkor qahramon Kova XI–XII asrlar she'riyatida ba'zan yodga olinadi va mazkur bayt ana shunday eng yaxshi namuna hisoblanadi. Xususan bu yerda Kova o'zining durafshon va isyonkor bayrog'i bilan tilga olingan.

Kosmologik obrazlar – ya'ni osmon bilan bog'liq timsollar – Muizziy she'rlarida shuko'h va kenglik baxsh etish vazifasini bajaradi. Ayniqsa, tun manzaralarini tasvirlashda bu obrazlar juda ravshan ko'zga tashlanadi, chunki ularning tabiati bilan tunning musiqiy ohangi uyg'undir va ular faqat kechgi vaqtlarida namoyon bo'ladi.

Muizziy faqat tungi falakni kuzatib, osmon jismlarini obraz yaratish vositasi sifatida mahorat bilan ishlatgan emas, balki tungi safarlarida ham yulduzlar va sayyoralarning harakatini yo'lboshchi qilib olgan. U ularning chiqishi, botishi va burjlar bo'yicha harakatini kuzatib, manzilga yetishishda ularni belgi sifatida foydalangan. Shu bois, bu kabi kosmologik obrazlar uning she'rlarida tabiiy tarzda tilga olinadi va tun manzarasini ularsiz to'liq ifoda etib bo'lmaydi.

Quyidagi tag'azzul (g'azal yoki qasidaning tun manzarasini aks ettiruvchi qismi) shunday tasvirning jonli namunasidir va ayrim baytlari keltiramiz:

Chun namozi shom Parvin nur zad bar osmon,
Sorbon az bahri raftan bong zad bar korvon.
Axtaronu moh paydo gashta bar charxi baland,
Oftobi ravshanigustar ba xok andar nihon.
Moh bo sayyoragon royat barovarda zi ko'h,
Guftŷ: omad Xusravi Chin bo sipohe bekaron.
Rŷyi Homun gulsiton az qatrai mohisipar,
V-az shuoi Sheru Mohii ro'yi gardun gulsiton.
V-on Mijarra bar kanori osmon xoma zada,
Hamchu marvoridreza rexta bar parniyon.
Chun baromad subh, didam qal'aero man zi dur;
Osmonro rozdoru Mushtariro tarjjumon[2].

Bu – to'liq voqeiy tun manzarasining tasviri bo'lib, uning mushohadasi shom namozidan to tonggacha davom etgan uzoq safar chog'iga to'g'ri keladi. Manzaraning tunda bo'lishi va osmoniy shuko'hli obrazlar bilan boyitilishi she'rga ayni vaqtda salobat, ehtiros, buyuklik va kenglik baxsh etgan.

Shu bilan birga, bu tasvirda romantik orzu, hissiy tebranish yoki shiddatli hayajon yo'q – aksincha, u voqeiy va tabiiy holda ifoda etilgan. Ammo osmon jismlari (falak ob'ektlari) qiyos, tashbeh va lirik burilish vositasi sifatida she'rga jon bag'ishlab, tabiat manzarasini yaratishda muhim o'rin tutgan.

Bu baytlarda osmon timsollarining soni juda ko'p – Parvin, Quyosh, Oy, Mohisipar, Sher, Mohiy, Miŋarra, Mushtariy va boshqalar – har biri alohida ma'no, toza mazmun va nurli obraz sifatida namoyon bo'lgan.

Oyli tunlardagi safar, falak jismlarining harakati, ularning nuri va shu'lasi, sorbonning qo'shig'i va korvon zanglagani, cho'lning qorasimon kengligi, yulduzlar bilan to'lgan osmon, – bularning barchasi she'rning ichki ritmikasi va dinamikasini ta'minlagan.

Muizziyning nazarida tog' ortidan chiqqan oy va sayyoralar go'yo Chin podshohi Xusravning beadad qo'shinlari zafar bayrog'i bilan harakatlanishidek ko'rinadi. Bu yerda qiyos va qiyoslanuvchi obrazlar hajman va mazmunan deyarli tenglashgan, shu tariqa har ikki obrazning buyukligi ta'sirli ravishda ta'kidlangan.

Bundan tashqari, Miŋarra (Samoviy yo'l)ning osmon kanorida "xayma tikkani" – ya'ni ipak kabi oq parniyon ustiga marvarid sochilgandek ko'rinishi, juda nozik, lirik va dilbar taassurot uyg'otadi.

Ko'rinib turibdiki, Muizziy she'rlarida obraz na faqat rang va yorug'lik, balki yangi mazmun, hayratomuz hajm va salobat, shuningdek tungi safar ruhiyatini ham ifoda etadi.

Muizziyning badiiy mahorat va ijodiy tafovutlari aynan shu jihatda – obrazni tabiiy hayot bilan uyg'unlashtirib, unga kosmologik shukŷh va inson ruhiyatini qo'shib tasvirlay olganida yaqqol namoyon bo'ladi.

Muizziyning quyidagi kichik baytida to'rtta yirik osmoniy jism (yulduz va burjlar) mahorat bilan tilga olinib, o'zaro qiyos etilgan:

Tarfi chaman hast purhilolu Dupaykar,
Shoxi suman hast pursuhaylu Surayyo[3].

Bu so'zlar zohirda oddiy va go'yoki suhbatona yo nasriy tarzda aytilgandek tuyuladi. Biroq aslida ular lirik ruhdagi she'riy ifoda bo'lib, bahor manzarasining o'zgarishlarini tasvirlaydi.

[1] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон, -634 б.
[2] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон-634 б.
[3] Куллиёти девони Муиззй. Бо муқаддима ва тасҳеҳи Носир Ҳайирй / - Теҳрон- 40 б.

Shoir go'zal va jilosi bilan gulzor va bog'ning bezakli ashyolarini (gullar, sabzalar, lolalar va nargislar) osmoniy timsollar bilan qiyoslaydi: chaman go'yo hilol va Dupaykar (ikki yulduzli burj) bilan bezangan, suman shoxlari esa Suhayl va Surayyo (yulduzlari) kabi yorug'.

Muizziy bu yerda osmon obrazlarini yerdagi tabiiy gul va sabzalar bilan uyg'unlashtirib, shukuhli, ammo bir vaqtning o'zida nozik va dilbar obrazlar yaratadi. Uning tasvirida osmon va zamin, falak va tabiat o'zaro uyg'unlik kasb etadi.

Nemis faylasufi Gegel shunday yozgan edi: "Obraz o'z mohiyatida fikr mazmunini unga xos voqeiy shaklda namoyon qiladi. Ayniqsa, Sharq nazmi o'zining barcha shuko'h va rangbarang obraz hamda qiyoslarini o'zida mujassam etadi"[1].

Muizziy nazmi ham aynan shundaydir. Uning she'rlari rang-barang, serma'no va serjilo bo'lib, bu badiiy kamolot obraz yaratish mahorati orqali vujudga kelgan. Muizziyning tasvirlari nafaqat ma'noga, balki shakl va uslubga ham yuksak nafosat bag'ishlaydi – uning nazmining kamoloti va martabasi aynan shu bilan yaqqol namoyon bo'ladi.

Rezyume: Maqolada Amirushshuaro Muizziyning qasidaviy ijodi misolida uning badiiy uslubi va obraz yaratish mahoratlari tahlil etilgan. Muallif shoirning tabiat va samoviy manzaralarini bir-biriga uyg'unlashtirish orqali chuqur lirik mazmun yaratganini ko'rsatadi. Muizziyning she'rlaridagi hilol, Dupaykar, Suhayl va Surayyo kabi kayhoniy timsollar yerdagi gul va sabzalar bilan qiyoslanib, ulug'vor va nozik estetik obrazlar vujudga keltirilgan. Shu orqali shoirning badiiy tafakkuri, tasvir uslubi va fors-tojik qasidanavisligidagi o'rni ochib berilgan.

Resume. The article analyzes the artistic style and mastery of image creation of Amir al-Shu'arā Mu'izzi on the example of his qasidas. The author demonstrates how the poet combines images of nature and the cosmos, endowing his poetry with deep lyrical content. In Mu'izzi's poetry, celestial symbols such as the crescent moon, Dūpaykar, Suhayl, and Thurayya are juxtaposed with earthly flowers and plants, creating majestic and refined aesthetic images. Through this approach, the poet's artistic thinking, poetic style, and his significance in the development of the Persian–Tajik qasida are revealed.

Резюме. В статье анализируется художественный стиль и мастерство создания образов Амирушшуаро Муиззи на примере его касид. Автор показывает, как поэт объединяет картины природы и космоса, придавая стихам глубокое лирическое содержание. В поэзии Муиззи такие небесные символы, как полумесяц, Дупайкар, Сухайл и Сурайя, сопоставляются с земными цветами и растениями, что создаёт величественные и изящные эстетические образы. Тем самым раскрываются художественное мышление поэта, его поэтический стиль и значение в развитии персо-таджикской касиды.

[1] Гегел Георг Вильгельм Фридрих. Эстетика в четырёх томах, Т. Ш. -М. : Искусство, 1971. -386- 387 с.